

ZSÁMBÉKI Gábor:

*„Lumea crede că a invita un regizor bun,
străin, faimos rezolvă totul”*

L-am cunoscut pe Gábor Zsámbéki, regizorul și directorul Teatrului „Katona József” din Budapesta, cu prilejul conferinței de presă consacrată spectacolului *Troilus și Cresida*, prezentat, pe 13 și 14 mai a.c., în încheierea primei ediții bifocale a Festivalului Internațional Shakespeare (Craiova–București). Dacă montarea lui Silviu Purcărete a putut fi văzută doar la Sala Izvor a Teatrului „Bulandra”, faptul se datorează nu doar parteneriatului dintre cele două companii, în cadrul Uniunii Teatrelor Europene, ci și... turnantei de care spectacolul nu se putea dispensa, dar pe care, din păcate, Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova nu o avea „în dotare”.

Numele lui Silviu Purcărete nu îi era complet necunoscut publicului budapestan, din moment ce, în urmă cu doi ani, acesta putuse urmări celebrul său *Titus Andronicus*. Totuși, după propria mărturisire, Gábor Zsámbéki intenționa de mai bine de doisprezece ani (!) să colaboreze cu regizorul român. Rezultatul a fost pe măsură. Premiera cu *Troilus și Cresida* a avut loc pe 4 noiembrie 2005, cu un impresionant succes de public, dar și de critică. De pildă, Tamás Koltai (de la *Élet és Irodalom*) îl consideră „un spectacol despre colapsul total la nivel moral, politic, uman. Este viziunea unei lumi în destrămare, cu un cinic dans al morții deasupra ruinelor”. La rândul său, la conferința de presă de la București, Purcărete a vorbit despre colaborarea cu „o trupă extrem de disciplinată și atentă”. E adevărat că echipa spectacolului a fost completată, spre deliciul „connaisseur”-ilor din România, de colaboratorii săi fideli, scenograful Helmut Stürmer și compozitorul Vasili Șirli. Ar trebui amintit, poate, și că s-a lucrat două zile pentru prezentarea spectacolului în condițiile de turneu oferite de Sala Izvor a Teatrului „Bulandra”. Dar, chiar și în formula adaptată (scena de la „Katona” fiind de trei ori mai mare), chiar și fără podeaua pictată de „la sediu”, cele două reprezentații bucureștene au constituit un eveniment.

Succesul i-a surprins, dar i-a și bucurat pe actori, cu atât mai mult cu cât cel mai cunoscut teatru din Ungaria nu se afla la primul turneu în România. În 1992, au prezentat *Platonov* de Cehov (regia: Tamás Ascher) și *Revizorul* de Gogol (regia: Gábor Zsámbéki); în noiembrie 1995, în cadrul celei de-a patra ediții, găzduite la București, a Festivalului Uniunii Teatrelor Europene, au jucat, la Teatrul Bulandra, Sala Izvor, *Astă seară se improvizează* de Luigi Pirandello, în regia lui Tamás Ascher. După o lungă pauză, abia în 2003 au urmat *Tartuffe* (regia: Gábor Zsámbéki) și *Knives in hens* de David Harrower (regia: Péter Gothár), precum și *Getting Horny* după *Bacantele* de Euripide, o coproducție mai puțin inspirată, realizată în cadrul UTE.

Născut în 1982, din sciziunea Teatrului Național din Budapesta, „Katona József” Színház s-a constituit în trupă independentă sub direcția lui Gábor Székely și direcția artistică a lui Gábor Zsámbéki, care, de altfel, după plecarea celui dintâi, în 1989, a preluat conducerea teatrului, asistat fiind de Gábor Máté și regizorii Tamás Ascher, Péter Gothár și Viktor Bodó. Preocuparea declarată a companiei este aceea de a găsi un echilibru între interpretarea textelor clasice, confruntarea cu scriiturile contemporane și explorarea limitelor artei scenice. În prezent, „Katona József” are statut de teatru public, subvenționat în principal de Municipality budapestană, cu două săli (în 1992, a fost dat în funcțiune studioul *Kamra*), șase regizori și 32 de actori angajați. Din repertoriul curent al teatrului fac parte texte de Schimmelpennig, Cehov, Spiró György și Zoltán Egressy. Directorul Gábor Zsámbéki, lucrează în mod constant și ca regizor al teatrului. De curând, el a pus în scenă *Medeea* de Euripide, o montare „perfectă”, după opinia criticilor maghiari, care l-au distins, în 2005, cu premii pentru cel mai bun spectacol, cel mai bun regizor și cea mai bună actriță în rol principal (Andrea Fulljtár).

Foto: Florin Biolan

Andreea Dumitru: *Domnule Gábor Zsámbéki, la conferința de presă, ați ținut să precizați că, deși relațiile dintre țările noastre au fost de multe ori tensionate, oamenii de teatru români și maghiari au reușit să eludeze crizele diplomatice. Ce rol a jucat „Katona József” în această privință?*

Gábor Zsámbéki: În 1970, am participat la un curs despre teatrul american, care era organizat în Austria și la care fuseseră invitați participanți din mai multe țări. Am întâlnit atunci câțiva oameni de teatru români, dintre cei mai tineri, inclusiv pe Andrei Șerban, pe Ion Caramitru. Îmi amintesc că era un grup foarte talentat. O jumătate de an mai târziu, am văzut la Belgrad celebrul spectacol cu *Leonce și Lena* de Büchner al lui Liviu Ciulei. Ulterior, am mai avut ocazia să urmăresc și alte producții ale Teatrului „Bulandra”, mai ales dintre cele semnate de Ciulei. *Furtuna*, de pildă... Ca tânăr regizor, eram plin de respect pentru munca sa și a actorilor. Prin urmare, aveam deja foarte multe amintiri frumoase despre acest teatru,

atunci când Giorgio Strehler m-a rugat să-i recomand și alte companii est-europene – eu fiind singurul membru din Europa de Est al Comitetului Fondator al Uniunii Teatrelor Europene. I-am vorbit despre „Bulandra“, Sary Teatr și despre Compania lui Lev Dodin, Malâi Teatr, iar acestea au devenit membre UTE. În general, am văzut toate producțiile românești prezentate în Ungaria. Și apoi, au fost multe turnee ale Teatrului „Bulandra“ la Budapesta, iar „Katona“ a jucat, poate, de 6–7 ori în România. Dar, evident, aceasta nu este singura legătură dintre teatrul român și cel maghiar. Regizorii români aveau o reputație foarte bună, actorilor noștri le făcea plăcere să lucreze cu ei... Mă gândesc la nume mari care au lucrat în Ungaria, la Dan Micu, Alexandru Tocilescu, Vlad Mugur, Cătălina Buzoianu și, evident, la regizorii români de origine maghiară Harag György, Tompa Gábor, Bocsárdi László...

A.D.: *Tot la conferința de presă, ați amintit că teatrul românesc era des invocat ca termen de comparație de către criticii maghiari. Știți, probabil, că și la noi se întâmplă un fenomen similar: cronicarii dau ca exemplu de profesionalism teatrele maghiare de la Cluj ori Sfântu Gheorghe.*

G.Z.: Da, am auzit, mai ales în ultimii ani. Totuși, eu vorbeam despre altceva. Am avut ocazia să verific acest lucru în multe țări: criticilor le place să folosească valorile sau calitățile unui teatru sau companii străine împotriva teatrului din propria țară. La început, când m-am întâlnit cu acest fenomen în Ungaria – eram tânăr –, am crezut că au dreptate, pentru că e atât de ușor să vezi slăbiciunea propriei vieți teatrale. Mai târziu, însă, când „Katona“ a devenit celebru în Europa, am putut citi cronicari din diferite țări, care foloseau aceleași metode pentru a aprecia munca noastră, condamnând, în schimb, mișcarea teatrală din propria lor țară... Asta am încercat să spun. Așa că îmi imaginez de ce obișnuiesc criticii din Ungaria să ne arate virtuțile și dezvoltarea teatrului românesc împotriva așa-zisului provincialism al teatrului maghiar...

A.D.: *Sunteți deja de ani buni director la „Katona József“. Ca regizor, cunoașteți, de asemenea, foarte bine potențialul trupei. Care sunt calitățile principale ale acestei echipe, calitățile pe care încercați să le dezvoltați, spiritul pe care căutați să-l imprimați?*

G.Z.: Vă dați seama că nu e foarte ușor să vorbesc despre asta... Am încercat să organizez ocazii în care Compania să poată întâlni noi idei, noi domenii, noi tehnici. Aceasta este esența... Obișnuim să organizăm diferite cursuri pentru actorii tineri, la care ei sunt obligați să participe. La cursul de muzică, de exemplu, cei care nu cântă la nici un instrument trebuie să învețe. Și, câteodată, aceste stagii se dovedesc atât de interesante (nu numai pentru ei), încât se întâmplă ca la sfârșit, când are loc o vizionare pentru publicul obișnuit, simplul „examen“ să devină o producție a teatrului.

A.D.: *Ați mai spus un lucru surprinzător: cu Troilus și Cresida, Silviu Purcărete a încălcat o „tradiție“ la Katona, scenă pe care mulți regizori străini au eșuat...*

G.Z.: Nu mulți. Toți.

A.D.: De ce?

G.Z.: N-aș putea preciza toate motivele. Evident, câteodată, metoda ori stilul regizorului nu s-au potrivit cu stilul de joc al trupei. Nu e o întrebare simplă. Am lucrat și eu în străinătate, în foarte multe țări, și știu că, în general, timpul nu este suficient. Chiar dacă este de ajuns pentru producție, nu este și pentru a găsi o cale de lucru comună. Mai ales atunci când rădăcinile și tradițiile teatrale sunt foarte diferite, jumătate din timp se consumă căutând un mod de înțelegere tacită, un acord, o metodă comună. Toată lumea crede că a invita un regizor bun, străin,

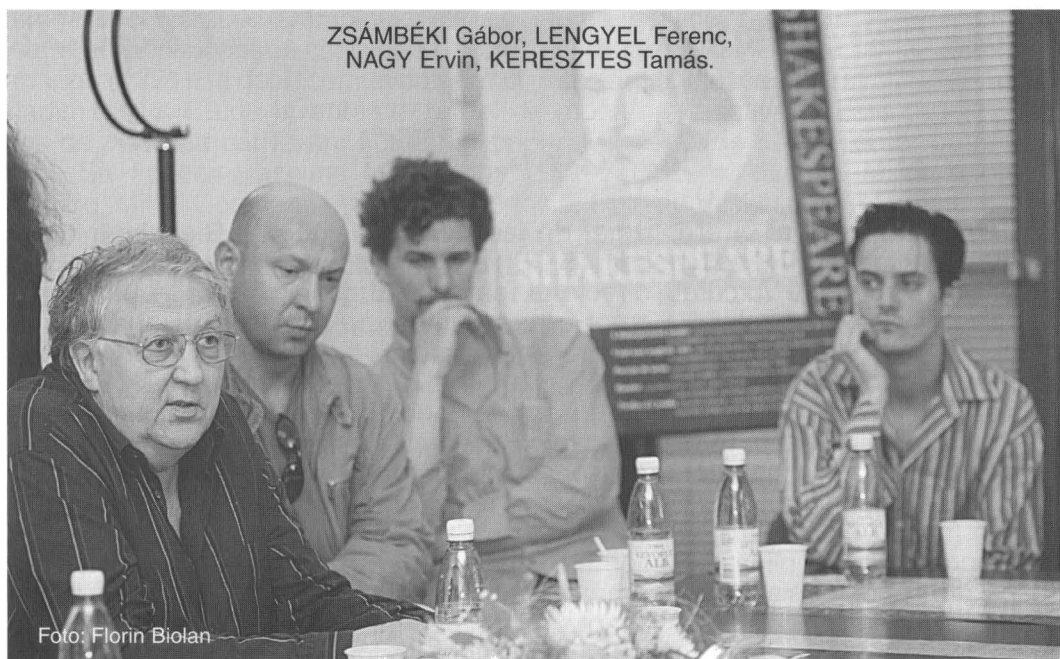

Foto: Florin Bîlan

faimos rezolvă totul. Nu e așa. În general, nu funcționează deloc atunci când regizorul intenționează să-și repete cel mai bun spectacol; și asta pentru că, într-un fel, cele mai bune spectacole conțin nu doar *munca* actorilor, ci și *propriile personalități*, deci nu numai ideea sau analiza directorului de scenă. Cel care vrea să-și refacă producția de succes, vrea să copieze, de fapt, ceva imposibil de copiat: personalitatea interpreților din producția originală. Cunoscut un regizor european faimos care a făcut, în țări diferite, nouăsprezece versiuni ale aceluiași spectacol. Evident, copiile erau din ce în ce mai slabe, iar ultima a fost un dezastru.

A.D.: *Totuși, în cazul lui Silviu Purcărete, ați fost tentat să „riscați” din nou.*

G.Z.: Da. Am văzut atâtea spectacole ale sale și am fost convins că este important să-l invităm la „Katona”. A fost foarte convingător cu actorii, din prima clipă. A fost foarte ușor și plăcut să lucrăm cu el.

A.D.: *Urmărind acest spectacol, e imposibil să nu remarci colaborarea fără fisură dintre actorii tineri și cei vârstnici. Mixajul generațiilor este o regulă la „Katona”?*

G.Z.: Nu e un fapt pe care poți să-l impui. Poți doar să speri, iar eu cred că la noi funcționează. Nu există conflicte între generații.

A.D.: *În acest scurt turneu, ați avut ocazia să vedeți și un spectacol al Teatrului „Bulandra”, Triumful dragostei de Marivaux, în regia lui Alexandru Darie. Aveți deja planuri pentru viitoare colaborări cu teatre românești?*

G.Z.: Da, sunt sigur. Firește, aș vrea să-l aduc din nou pe Silviu Purcărete la „Katona”. Planificăm, de asemenea, colaborări cu „Bulandra” și pot să-mi imaginez că, pe viitor, vom putea face un spectacol împreună, poate nu în stagiunea următoare, dar, oricum, curând. Mai ales în interiorul Uniunii Teatrelor Europene, astfel de întâlniri sunt cât se poate de firești și realiste.

Andreea DUMITRU